

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

1605

Ind: 26

ALFRED CHAPUIS
PROFESSOR I NEUCHÂTEL

URBAN JÜRGENSEN
OG HANS FORTSÆTTERE

Noban Jensen

ALFRED CHAPUIS
PROFESSOR I NEUCHÂTEL

URBAN JÜRGENSEN

OG HANS FORTSÆTTERE

OVERSAT AF ANDRÉ NICOLET

1890 - 1890

ENERET

1930
L. LAURSENS BOGTRYKKERI
KØBENHAVN

I.

„Det er kun ved den meest uafbrudte Udholdenhed, ved at nægte sig Meget, ofte ved Tabet af Sundhed, at Kunstneren uddanner sit Talent; det er Ønsket at gavne, der ansporer ham.“

Disse Ord er af Urban Jürgensen, og de er anførte af Claudius Saunier i 1867 i den lille Almanak, som han hvert Aar udgav for Uhrmagere.

Urban Jürgensen havde ikke skrevet denne Sætning ubetænksomt. Disse to Tanker: at arbejde af Kærlighed til selve Arbejdet og at udføre et nyttigt Arbejde for sin Næste, sammenfatter hele hans Liv. Derfor er dette Liv saa interessant at sætte sig ind i, som alle de store Forskeres, som alle de store Arbejderes, der ved at udføre deres Værk, har bragt Sten til at opmure Videnskabens Bygning.

I 1923 blev i Anledning af Hundredeaarsfesten for Abraham Louis Breguet en af denne store Mesters mest glimrende Elevers, Urban Jürgensens, Navn ofte nævnt. Det var langt fra glemt før.

I en „Uhrmagernes Cornelius nepos“¹⁾, udgivet for nogle Aar siden i Tyskland, findes Jürgensen nævnt blandt de 34 mest fremragende Personligheder, der fra Galilæi til Ch. Ed. Guillaume har gjort Uhrmagerkunsten Ære.²⁾ Og den Bedømmelse, man fremkommer med om ham, er ikke forringende for ham, selv naar man ser ham i Sammenligning med denne straalende Skares allerførste Mestre. Man læser, at han var en af sin Tids mest bemærkelsesværdige Uhrmagere. Hans Liv, hans Værk og hans Tanker frembyder en fuldendt Harmoni, og alle hans Gerninger staar paa Højde med hans Intelligens.

Alt dette genspejler sig i de Skrifter, han har efterladt sig, og hvoraf flere Brudstykker har været offentliggjorte. For-

¹⁾ C. Dietzehold: Der Cornelius nepos der Uhrmacher, 3die Udg., Berlin 1922.

²⁾ Man maa for Sandhedens Skyld tilføje, at selv om F. Berthoud, A. L. Breguet, G. A. Leschot, M. Hipp, M. Grossmann ogsaa staar paa denne Liste, er derimod Mænd som Le Roy og Janvier udeladt.

nylig har vi haft det uventede Held at faa hans Selvbiografi i Haanden. Det er et Manuskript, som har været benyttet til flere Noter og nogle Arbejder, hvori der har været Tale om Jürgensen, men det har aldrig været gengivet i sin Helhed.¹⁾ Man troede det tabt, og ved en lykkelig Tilfældighed er det blevet genfundet.²⁾ Da det drejer sig om en Kilde af Oplysninger, som man endnu ofte vil have at ty til, har vi tænkt at gengive det fuldstændigt sammen med to ligeledes udgivne Breve, idet vi ledsager det af nogle Portrætter og Billeder af Værker af den berømte Uhrmager.³⁾ Disse sidste er ligeledes ukendte af Offentligheden og udgør en Del af det lille, men meget interessante Musæum, som ejes af Uhrmagerfirmaet Jürgensen i Bienne. Andre Billeder og Portrætter, der har Tilknytning til den berømte Uhrmager, fuldstændiggør denne Samling.

Men for Forstaaelsen af denne Læsning synes det os hensigtsmæssigt ogsaa i Hovedtrækkene at genkalde dette Firma Jürgensens Historie; det tæller foruden den store Mester Urban andre betydningsfulde Ejere og bidrog meget til at udvikle og fastholde Kunstuhrmagerhaandværkets Berømmelse baade i Danmark og i Schweiz.

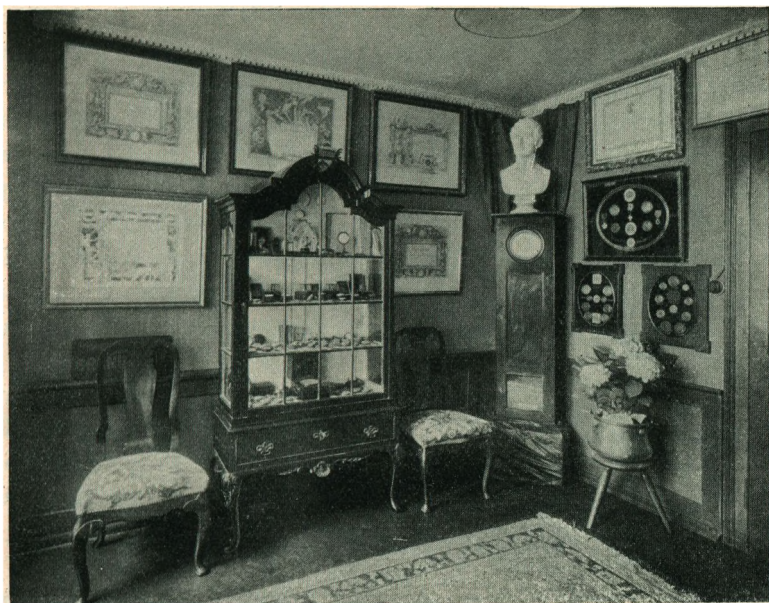
Grundlæggelsen af Firmaet Jürgensen gaar tilbage til 1740. Urbans Fader, Georg, som var dets Stifter, havde allerede en misundelsesværdig Stilling; han var Hofuhrmager og havde ægtet Datteren til en fremtrædende Etatsraad, Urban Bruun, Amtsforsvalter paa Antvorskov. I Forening med Larpent oprettede han en Uhrfabrik i Kirke-Hvalsø ved Roskilde, hvorfra saa mange udmærkede Uhre udgik. Men det var hans Søn, som skulde bringe „Dynastiet“ Berømmelsen.

Urban Jürgensen, der i Følge en gammel Familieskik fik Bedstefaderens Navn, fødtes i København den 5. August 1776. Fra sin Ungdom viste han Tegn paa en livlig Intelli-

¹⁾ Forfatteren, der er Schweizer, har ikke vidst, at denne Selvbiografi er udkommet paa Dansk, idet den er trykt i Prof. Ursins Magazin for Kunstnere og Haandværkere, 4de Bind, 1829. Da Indholdet af de 2 Biografier er nøjagtig ens, — U. Jürgensen har sikkert selv oversat den danske til Fransk — indsætter vi i det følgende Afsnit den danske Tekst i Stedet for at oversætte den franske. — Ovs. Anm.

²⁾ Det findes nu i Firmaet Jürgensens meget fuldstændige Arkiv i Bienne.

³⁾ Vi tilføjer endvidere en Artikel af Prof. Ursin i dennes ovenfor nævnte Magazin 2. Række, 1ste Bind, 1830, Side 120—1, skrevet i Anledning af Urban Jürgensens Død. — Ovs. Anm.

Jürgensen-Musæet i Bienne

gens og blev snart sat ind i **Mathematik, Mekanik og Astro-
nomi**. Da han var 20 Aar gammel, fik hans Fader den gode
Tanke at sende ham i Lære hos sin Handelsven i Le Locle, Jac-
ques Frédéric Houriet. Man maa tro, at denne Bjergegn ved
Neuchâtel med dens barske, men sunde Klima og denne ar-
bejdsomme og gæstfri Befolkning langt fra mishagede ham,
siden han aldrig senere brød sine Forbindelser med Locle. Ja,
det var oven i Købet her, han giftede sig, idet han nemlig
ægtede sin gamle Læremesters, J. F. Houriets, Datter. Dette
Ægteskab havde for Resten de heldigste Følger for Fremti-
den af vort Præcisions-Uhrmageri, hvis Vugge kom til at staa
i Le Locle under Houriet'ernes, Jürgensen'ernes og mere in-
direkte under A. L. Breguets Impulser.

Paa denne Tid talte denne Landsby omkr. 4000 Mennesker,
og Uhrmageriet var sammen med Kniplingsfabrikationen Ind-
byggernes Hovedbeskæftigelse. Allerede i 1765 sagde Fæn-
driken Osterwald i sin Beskrivelse af Bjergene ved Neuchâ-
tel om Le Locle og la Chaux-de-Fonds:

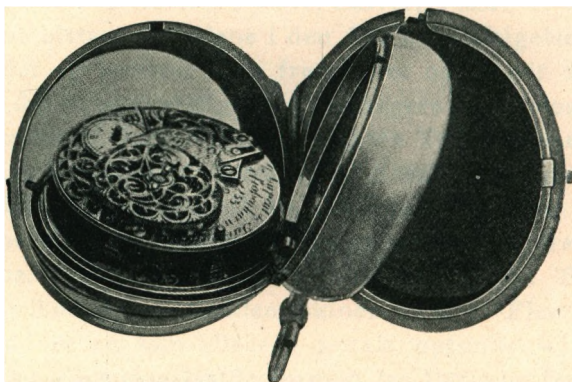
„Alle de Arbejdere, som man kan have Brug for til den
nøjagtige Udførelse af Arbejdet, findes i det ene eller
det andet af disse Sogne. Mestersvende, Forgyldere, Må-
lere, Emailører. Gravører, Kassemagere til alle Slags
Kasser, selv af Guld i forskellige Farver, Arbejdere til
at fremstille Kæder, Fjedre, Skiver, Visere o. s. v. Kvin-
derne bistaar Mændene i den Art Beskæftigelser, de for-
gylder og polerer. Man fremstiller ogsaa her det Værk-
tøj, der er nødvendigt for Uhrmagere: Skabeloner, Fræ-
semaskiner, Lærer til at fabrikere Tandhjulene saa nøj-
agtigt som muligt, Værktøj til Fremstilling af Stighjul,
Ganghjul, Repeterhjul, til at dreje Snekkerne, Maskiner
til at afrunde Tænderne og ligeledes til at dreje Balan-
cerne, Instrumenter til at fuldkommengøre Tandhjuls-
indgribningerne, Samlemaskiner o. s. v. Flere af disse
Maskiner er, som allerede omtalt, opfundet af Folk fra
Stedet, de andre fik de fordem fra Paris og fra London,
nutildags fremstiller de dem alle og leverer nogle til de
mest berømte Uhrmagere i disse to Storbyer.“

Jürgensen-Musæet i Bienne

Houriet'erne var sammen med Percelet'erne de bedste af disse Haandværkere. En af dem, Alexandre, havde skabt sig en meget stor Berømmelse i Gravørkunsten ved sin Smag og sin Gravstikkets beundringsværdige Finhed. Hans Broder, Jacques Frédéric Houriet, som senere skulde blive Jürgensens Svigerfader, havde arbejdet hos Julien Le Roy i Paris; han stod i Forbindelse med Berthoud'erne og kendte ogsaa Breguet og Janvier. Den unge Jürgensen skulde, takket være sin opvakte Intelligens og sin Ihærdighed til Arbejdet, ikke være længe om at tilegne sig alt, hvad dette Milieu i Le Locle kunde give ham. Men hans Klarsyn rakte allerede videre. Som han selv skulde sige det, opdagede han hurtigt Manglerne ved Uhrmageriet i denne Bjergegn, hvor Haandværkernes Dygtighed var af første Rang, men hvor Theorien endnu var holdt for lidt i Ære. Mere end nogen anden senere skulde gøre det, skulde han efter sine Rejser til Paris og London og sine Ophold hos Breguet og hos Arnold bidrage til hos os at grundlægge den videnskabelige Uhrfabrikation.

Men lad os nu give Ordet til Urban Jürgensen selv. Med ham skal vi genleve noget af den pragtfulde Tid, da i flere Lande paa een Gang store Videnskabsmænd og Teknikere bevirkede Chronometerfabrikationens afgørende Fremskridt. De tillod den efterfølgende Tids beundringsværdige Udvikling af Præcisionsuhr-Fabrikationen, en af vor Tids Sejre.

Stighjulsuhr lavet af Larpent og Jürgensen omkr. 1780
i Kirke-Hvalsø ved Roskilde

II.

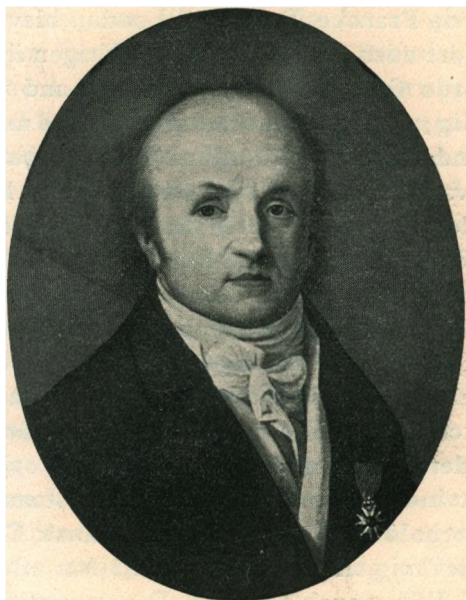
Jeg er født i Kjøbenhavn den 5te August 1776. Min Fader var nu afdøde Hofuhrmager *J. Jürgensen*, hvis hæderlige Navn endnu er i friskt Minde; og min i forrige Aar afdøde Moder, *Anna Leth Bruun*, var en Datter af Justitsraad *Urban Bruun*, Amtsforvalter paa Antvorskov. Allerede i min tidlige Ungdom lode mine Forældre mig nyde den Underviisning, som er nødvendig til de intellectuelle Evners Udvikling, og senere fortsattes denne i Efterslægts-Selskabets Real-Skole, hvor, foruden de ved Skolen ypperlige Lærere, den Gang en *Edvard Storm*, en *Malling*, en *Riber*, en *Nørregaard*, en *Münter*, en *Rahbek* o. Flere toge sig med Varme og kjærlig Omhu af den til Skolen betroede Ungdom, og hvor disse Fædrenelandets fortræffeligste Mænd ikke ansaae det under deres Værdighed, at holde Forelæsninger for de Unge over de Gjenstande, hvori der ikke letteligen kunde gives Underviisning i Skoletimerne af Lærerne. Under saadan Veiledning opflammes Elevens Mod og Lyst, og Kjærlighed og Ærefrygt for hans Foresatte gjør ham enhver Anstrængelse let. Snart havde jeg den Lykke at blive en Gjenstand for flere af ovennævnte Mænds Godhed, især *Edvard Storm's*, og dette bidrog ikke Lidet til, at jeg i en kortere Tid end almindeligen kunde gennemgaae alle Skolens Classer, saa at jeg allerede i det femtende Aar forlod denne, for i Hjemmet under min Faders Veiledning og Underviisning at øve mig i det Fag, hvortil jeg var bestemt. Haandarbeidet blev nu Hovedsagen, dog nød jeg imidlertid privat Underviisning i Mathematiken af Professor, senere hen Etatsraad, Ridder *Jacob Wolf*. I Aftentimerne hørte jeg *Aasheim's*, *Bugge's* og Fleres private Collegier; Sprogene bleve ikke heller forsømte. Indtil noget over mit tyvende Aar vedblev jeg saaledes at forskaffe mig mere og mere Færdighed i Haandarbeidet og mere Udvidelse i Kundskaber, indtil min Fader sendte mig til Neuchatel i Schweiz. Et Ophold af 1½ Aar paa dette Sted, og derefter noget over

½ Aar i Geneve, var tilstrækkelig for at give mig al den Øvelse, som jeg kunde ønske mig i det Praktiske; thi der ere Fremskridtene i Almindelighed meget hurtige, da Flid og Arbeidsomhed lønnes med almindelig Agtelse endnu mere end paa de fleste andre Steder. En Deel af mine Arbeider sendte jeg i disse to Aar hjem til min Fader, hvorved han fik Leilighed til nøie at kjende de Fremskridt, jeg gjorde, og efter denne Tids Forløb ansaae han det for unødvendigt, at jeg forblev længere paa Steder, hvor dog kun fornemmeligen Haandarbeidet kom i Betragtning, og hvor de theoretiske Kundskaber ere saa forsømte, at tilsyneladende skjønne Frembringelser kun ere til liden Nytte, af Mangel paa at være udførte efter en rigtig Theories Regler. Det var kun i Paris og i London, hvor Regjeringerne havde gjort store Opoffrelser for den høiere Uhrmagerkunsts Fremme, at den nødvendige Forening af Theori og Praxis kunde findes, og det blev altsaa til disse Stæder, at jeg maatte begive mig, i Haab om, ved de daværende Kunstneres Godhed, at komme til de Kundskaber, der kunde bringe mig i Tiden til at betræde den sande Kunstnerbane. Et ungt Menneske med gode anbefalinger og med Lyst til sit Fag er næsten altid vis paa at blive godt modtaget i Paris; dette blev ogsaa mit heldige Lod, og saaledes stode *Breguet's* og *Ferdinand Berthoud's* Huse aabne for mig i de Aar, jeg opholdt mig i denne Hovedstad. Disse Kunstneres lærerige Samtaler vare mig til uberegnelig Nytte, og især den Førstes, da jeg arbeidede hos ham og derved fik Leilighed til at høre ham oftere.

Men efter flere Maaneders Ophold i Paris, følte jeg alt mere og mere Nødvendigheden af, paa Stedet selv, at faae nøiere Kundskab om de engelske Kunstneres saa berømte Længdeuhre; thi, endskjønt en *Ferdinand Berthoud* havde skabt sig i Frankrig og over hele Europa et berømt Navn ved sine Frembringelser af denne Art, saa havde det dog lykkedes Englænderne ved mere simplificerede Constructioner og ved at udføre disse Maskiner efter de bedst anvendelige og rigtigste theoretiske Regler, senere at tilveiebringe Længdeuhre af en ualmindelig Grad af Nøiagtighed og i langt større

Mængde end de Franske. Reisen til London blev da besluttet, men ikke udført uden Vanskelighed, da Krigen imellem begge Nationer gjorde Overfarten fra det ene Land til det andet høist besværlig; dog lykkedes det mig at naae mit Maal. Men denne, især under saadanne Conjunctioner, kostbare Reise havde jeg ikke været i Stand til at foretage mig, hvis jeg ikke havde haft den Lykke, nogle Maaneder i Forveien, at nyde offentlig Understøttelse dertil. Een af min Faders varmeste Venner¹⁾, der med Ømhed havde taget sig af Sønnen, allerede i dennes Skoleaar, og som bestandigen holdt Øie senere med de, under mit Ophold i Udlandet, gjorde Fremskridt, troede at kunne anbefale mig hos Directøren for Fondet ad usus publicos, Hans Excellence, Geheime-Statsminister, Græv *Shimmelmann* til Undersøttelse af Fondet, og denne ophøiede Mand værdigede at indstille mig til Hans Majestæts Naade, ved hvilken jeg erholdt i 2 Aar 500 Rdlr. dansk Courant. Paa samme Tid blev mig tilstaaet aarligen i 2 Aar af det Reiersenske Fond 300 Rdl., dansk Courant. Denne aarlige Understøttelse af 800 Rdlr. dansk Courant bidrog meget til den Nytte, som jeg høstede af mit Ophold i Udlandet i de sidste Aar; thi ved denne blev jeg friere i at vælge de Veie, som hurtigst kunde bringe mig til det tilsigtede Maal. I London fandt jeg ved min Ankomst, at det Kongelige Admiralitæts-Collegium havde fra Kjøbenhavn gunstigen anbefalet mig til den danske Minister i London, Hans Excellence Græv *Wedel-Jarlsberg*, der værdigede ikke alene selv at give mig Anbefalings-Breve til de første Kunstnere i mit Fag, men som formaaede den sachsiske Minister, Hans Excellence Græv *Brühl*, der var saa almindeligen agtet og elsket under sit meget lange Ophold i London, til at have samme Gunst for mig. Ved disse Anbefalinger og andre fra Breguet og Flere, stode de første Værksteder mig aabne, saa at jeg derved med Lethed og hurtigen kunde komme efter de Ting, der under andre Omstændigheder vist vilde have udfordret meget lang Tid, eller som maa-skee vilde være blevne aldeles skjulte for mig. Det var ogsaa

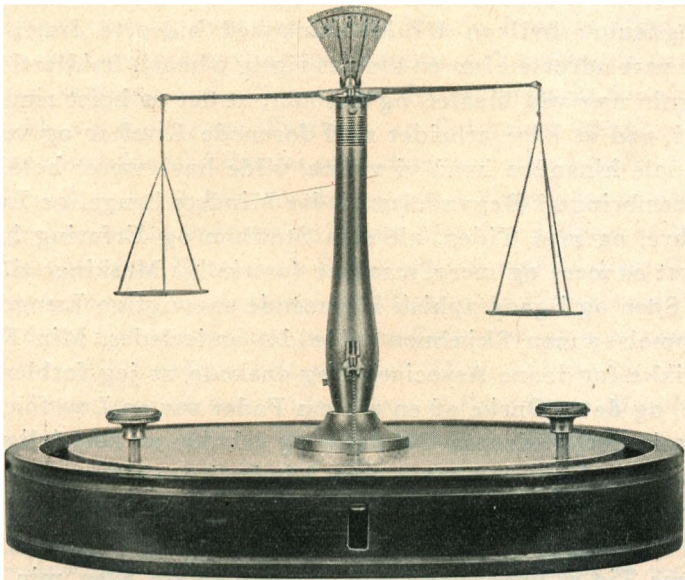
¹⁾ Vor nuværende Conferenceraad L. Bertelsen, Ridder af Dannebrog og Dannebrogsmænd.

Abraham Louis Breguet,
 født i Neuchâtel 1747, død i Paris 1823.
 Admiralitets-Uhrmager.
 Medlem af Videnskabernes Selskab i Paris.
 Officer af Æreslegionen.

en ikke liden Glæde for mig, at faae Leilighed til at erfare, hvor høit Breguet i Paris stod anskreven hos Englænderne. Flere af hans Arbeider, som jeg, formedelst deres lille Volumen, efter Breguet's Ønske, tog med mig til London, bleve (om jeg maa bruge dette Udtryk) bortrevne og høit betalte, og baade Kunstnere og Kunstelskende beundrede disse ypperlige og smagfulde Productioner. Jeg erindrer mig ogsaa een af mine Landsmænds (afdøde Etatsraad *Warberg's*) Forundring, da *Arnold*, i dennes Nærværelse, erklærede, at, efterat have været hos Breguet, var der kun lidet for mig at lære i London, da han ansaae Breguet for den første Kunstner i sit Fag i Europa. Dette for en fremmed Kunstner, af een af de første engelske Kunstnere saa fordeelagtigen givne, Vidnesbyrd slog min Landsmand og Ven, der endnu ikke havde hørt slig Roes tildeles en Fremmed af en Englænder. Men man

maa ogsaa lægge Mærke til, at kun faa mekaniske Kunstnere med Sandhed kunne sættes ved Siden af de engelske, og endnu langt mindre overgaae disse. Dette gjælder endnu den Dag i Dag, og fra denne Regel kunne kun undtages Mænd, som *Breguet, Ferdinand* og *Louis Berthoud*. Maalet for min Reise til England var nu opnaaet, og jeg forlod London, for at vende tilbage til Paris, hvor jeg bestandigen fortsatte mine Arbeider, men især beskjæftigede mig med at optegne det Nye, som jeg havde seet i mit Fag, og hvor jeg forblev en Deel Maaneder, indtil jeg begav mig til Neuchatel og Geneve, i hvilken sidste By jeg havde den Lykke, at blive nøie bekjendt med den saa kundskabsfulde og høitagede Udgiver af „Bibliothèque britannique“, den berømte Professor *M. Pictet*, i hvis Huus jeg gjorde Bekjendtskab med de for deres Talenter meest udmærkede Kunstnere i Geneve. I Neuchatel var jeg forlovet allerede førend min første Afreise fra dette Sted, hvor jeg nu

**Præcisionsvægt lavet af Urban Jürgensen, og hvis Skaale er ophængte i Haar af hans Forlovede.
(Frk. Sophie Houriet, Datter af Jacques Frédéric Houriet i Locle.)**

forblev nogen Tid, og hvor jeg blev viet til min nuværende Kone. Jeg begav mig derpaa med hende paa Hjemreisen til Kjøbenhavn.

Efter min Tilbagekomst til Fædrelandet begyndte fra Slutningen af Aaret 1801 mit Livs anden Periode, nemlig den, hvori jeg skulde gjøre Anvendelse af hvad jeg havde lært og forberedet mig til i den første. Kort efter min Ankomst tilbød sig en gunstig Leilighed for mig, til at kunne komme i den for mig meest passende Virksomhed, og denne bestod deri, at der fra et høiere Sted blev mig foreslaaet en fordeelagtig Association her i Kjøbenhavn med en særdeles talentfuld Mand, *Etienne Magnin*, der i flere Aar nød Kongelig Understøttelse, og som var bestemt til at forfærdige her de Længdeuhre, som vare fornødne for Skibsfarten. Disse udførte han, hvad Haandarbeidet angik, til en sjelden Grad af Fuldkommenhed, og saaledes som kun Faa vare i Stand til at udføre dem, dog svarede disse Uhre ikke til Hensigten, da deres Gang endnu ikke havde al den Jævnhed, som fordres af et godt Længdeuhr; hvilken Ufuldkommenhed hidrørte fra, at de ikke vare udførte efter en aldeles rigtig Theori. Imidlertid var Magnin nær ved Maalet, og saa nær, at det er høist rimeligt, at vi, ved at have arbeidet med forenede Kræfter og ved at meddele hinanden hvad vi vidste, vilde have været heldige i at frembringe i Begyndelsen i det Mindste brugelige Længdeuhre, og med Tiden, alt som Studium og Erfaring havde oplyst os mere og mere, maaskee fortrinlige Maskiner til den paa Søen og i geographisk Henseende saa vigtige Længdebestemmelse; men Skjæbnen vilde det anderledes. Min Fader var ikke for denne Association og ønskede, at jeg forblev hos ham, og dette Ønske af en saa øm Fader var en Lov for mig. Magnin forlod derpaa Danmark og erholdt en betydelig Gage i Petersborg, jeg troer som Admiralitæts-Uhrmager, men døde kort Tid efter. Fra den Tid af jeg blev associeret med min Fader, bestyrede jeg Værkstederne og begyndte paa samme Tid at undervise i mit Fag min første Elev, min Broder, nuværende Hofuhrmager, *Frederik Jürgensen*, i næsten sex Aar, indtil 1807, i hvilken Tid jeg havde den Glæde, at see

ham gjøre særdeles gode Fremskridt. I Aaret 1804 udgav jeg paa Kongelig Bekostning et Skrift om Uhrmagerkunsten med 18 Kobbere in Quarto, under Titel af: „*Regler for Tidens nøiagtige Afmaaling ved Uhre.*“ Næste Aar udgav jeg paa Fransk en forbedret og forøget Udgave af samme Skrift med 19 Kobbere, under Titel af: „*Principes généraux de l'exacte mesure du temps par les horloges.*“

Begge disse Skrifter indeholde meget, som ved Udgivelsen var kun lidet bekjendt, og forresten de Regler, hvorefter de mere nøiagtige Uhre bør udføres. I den franske Udgave findes ogsaa Beskrivelsen af mit Metalthermometer, hvorom mere siden.

Begge Skrifter bleve, paa en for mig opmuntrende Maade, recenserede, den første i Kjøbenhavns lærde Efterretninger for Aaret 1809 No. 40. det andet i Bibliothèque Britannique No. 295.¹⁾

I Aaret 1804 indsendte jeg til Det Kongelige Videnskaberne Selskab en Afhandling over en Gjenstand, som her var ubekjendt, nemlig over den bedste Maade, hvorpaa Uhrfjedre kunne forfærdiges og hærdes. Efterat Afhandlingen var bedømt af vedkommende Classe, blev det besluttet, at den skulde indrykkes i Selskabets Skrifter, og Selskabet værdigede at belønne endvidere Arbeidet med dets Medaille i Sølv.

Allerede i Aaret 1801 havde jeg gjort Forsøg paa at tilvejebringe Lommethermometre af faste Metaller i Form af Uhre, regulerede efter Reaumur's Scala. Det første af disse Thermometre sendte jeg til Geneve til Professor *Pictet*, som fremviste dette nye Instrument paa sine Collegier, og som anmeldte det i „*Bibliothèque britannique*“. Hidindtil var der tilveiebragt Instrumenter, som under Navn af *Pyrometre*, *Metalthermometre* blot angave, at de faste Metaller udvidede og sam-

¹⁾ I Kjøbenhavns lærde Eft. 1829, S. 41, findes et Udtog af den sidste Recension, hvori *Pictet* ytrer Følgende om Forfatteren: „Født og opdragen i Danmark, reiste han endnu ung i alle de Lande, hvor Uhrmagerkunsten med det meste Held er bleven dyrket, i den Hensigt at samle alt hvad, der kunde bidrage til den Kunsts Fremskridt, som han øver paa en saa udmærket Maade. Da han for nogle Aar siden kom til Geneve i dette ædle og nyttige Ærinde, vare vi Vidne til den oplyste Iver, med hvilken han greb Leilighederne til Underviisning, og den Aabenbed, hvormed han meddeelte videbegjærlige Kunstnere saadanne Nyheder, af hvilke mange vilde vide udelukkende at drage Fordeel. Det Værk, han har bekjendtgjort, ere Frugterne af hans Reise, modnede i Udlandet.“ — Udg. Anm.

mentrak sig ved Varme og Kulde, og den tilveiebragte Bevægelse var forøget ved en Indgribning af et Hjul i et Drev, der bar en paa dets Axel anbragt Viser; men disse Instrumenter angave ikke nogen regelret Varme- eller Kulde-Grad, og det Spillerum, som desuden fandt Sted imellem Hjul- og Drev-Tænderne, bevirkede, som letteligen indsees, at ingen Nøiagtighed kunde opnaaes, om end Instrumentet havde været saaledes, at dets Bevægelse kunde have været corresponderende med et reguleret Thermometer. Det Metal-Thermometer, hvilket jeg, som ovenanført, i Aaret 1801 oversendte til Prof. Pictet, fulgte nøie Reaumur's Thermometer, og Spillerummet imellem Hjul- og Drev-Tænderne var tilintetgjort ved en passende Anvendelse af en svag og meget lang Spiralfjeder, saaledes som det forklares i det syttende Capitel af mine „Principes généraux de l'exacte mesure du temps.“ Flere af disse Thermometre, som jeg udførte, bleve vel regulerede, men dog erfarede jeg ved et længere Brug af dem, at ved voldsomme Bevægelser, som de, der finde Sted ved Riden eller Kjøren, tabte den store sammensatte Fjeder sin Form ved dens egen Vægt og dens betydelige Længde og tilveiebragte saaledes en Uorden, der betog Instrumentet det Meste af sit Værd. Jeg blev saare nedslaaet ved denne Erfaring, indtil jeg heldigen fandt paa en Forandring ved dette Thermometer, der fra den Tid af gav det den Soliditet, det nu har, og dets nu i en Række af 24 Aar erkjendte Nøiagtighed.

Saaledes som dette Instrument nu var indrettet, troede jeg at gjøre vel i at indsende det til det Kongelige Landhuusholdnings-Selskabs Bedømmelse i Aaret 1805, for at det tillige kunde blive authentisk, at det var efter mine egne Ideer, jeg havde udført det. Selskabet behagede at værdige det sin Opmærksomhed og overgav det til sin Kunst-Commissions Betænkning. Denne indgav til Selskabet sin Rapport og anbefalede mig til at erholde Selskabets første Agtelses-Tegn.¹⁾

¹⁾ Slutningen af Kunst-Commissionens Rapport lyder saaledes: „Kunst-Commissionen troer, i Følge af det Foregaaende, at burde foreslaae vor ogsaa i andre Hen seender berømte Kunstner, Urban Jürgensen, hvis Thermometer hører til de sind rigste, og, for de physiske Videnskaber, interessanteste Opfindelser, som Nogen har forelagt Selskabet, til at erholde dets første Agtelses-Tegn, den største Guld medaille.“ — Udg. Anm.

Selskabet bifaldt Kunst-Commissionens Forslag, og den store Guldmedaille blev mig tilkjendt. Jeg havde endnu den uforglemmelige Lykke, at den blev mig naadigst givet af *Kronprindsen*, vor nuværende Konge. Denne Selskabets Gunst og dette Udfald af Sagen overgik langt mine største Forhaabninger. Saadanne Opmuntringer krævede uafbrudte Anstrængelser, og disse bleve desstørre for mig, da jeg, af Mangel paa et tilstrækkeligt Antal af *dulige* Arbeidere, selv maatte lægge Haanden paa Ting, der borttogte mig en Tid, som, under andre Omstændigheder, kunde have været bedre anvendt. Jeg var ei heller endnu i Besiddelse af alle de Maskiner, som forkorte Arbeidet, og det Locale, i hvilket jeg arbeidede, var saa indskrænket, at min Sundhed, under en næsten bestandig Stillesiden, derved svækkedes mere og mere.

Metalthermometer lavet af Urban Jürgensen

Da tilbød sig nu en Leilighed, ved hvilken jeg formodentlig vilde kunne have gjenvundet min for en Deel tabte Sundhed, og ved hvilken jeg i Ordets bogstavelige Forstand vilde have aandet friere, end i den indesluttede og fordærvede Stueluft, hvori jeg havde befundet mig i over fire Aar næsten uafbrudt, og denne bestod i følgende: I Aaret 1805 blev ved en Kongelig Resolution *Kongsbergs Sølv-Bjergværk* nedlagt, hvorved over 2000 Arbeidere for en Tid bleve satte ud af Virksomhed. Der blev mig i den Anledning foreslaet af een af Statens meest ophøiede og endnu levende Mænd, at begive mig til Kongsberg, for der at anbringe jo flere jo bedre af disse Arbeidere til Industriens Befordring. Dette havde upaatvivleligen været gjørligt for en Deel Andre, men jeg frygtede for at mangle flere af de Egenskaber, som vare dertil nødvendige; jeg var vis paa, at betydelige Summer vilde uundgaaeligen medgaae til dette Foretagende, men ikke vis paa at kunne stifte den attraaede Nytte, og jeg frygtede for saaledes ikke at kunne gjøre mig saa værdig, som jeg ønskede det, til den Tillid, der vist mig; derfor vovede jeg ikke at paatage mig dette Hverv. Jeg vedblev nu mit sædvanlige Arbeide indtil midt i Aaret 1807, da min Helbred endnu blev svagere end forhen, hvortil Sorgen over Tabet af to Børn og andre Uheld meget bidrog, foruden de ovenfor angivne Aarsager. Jeg indsaae, at en Forandring i Levemaade var nødvendig, og at Bevægelse og frisk Luft vilde være mig tjenligere end Lægemedler. Til den Ende foretog jeg mig med Kone og det Barn, som var blevet mig tilbage, min nulevende ældste Søn, en Reise til Neuchatel. Ved Ankomsten dertil fandt jeg mig allerede meget bedre, og den Fornøielse at gjensee fraværende Venner og Bekjendtere bidrog ogsaa meget til, at jeg om kort Tid fandt mig i en munter Sindsstemning og aldeles vel. Her var jeg nu iblandt Mænd, som høit elskede deres Kunst; dette oplivede mig mere og mere og bidrog meget til, at jeg i de to og et halvt Aar, jeg denne Gang var borte fra Hjemmet, kunde gjøre den nyttigste og behageligste Anvendelse af min Tid. Foruden de Arbeider, jeg havde under Hænder, besør-

gede jeg udført de Maskiner, som i Fremtiden kunde være mig til Nytte; og med disse blev jeg saa vel forsynet, at jeg tør sige, at kun faa Etablissementer i mit Fag have saa mange hensigtsmæssige Maskiner og Instrumenter, som de, hvoraf jeg er i Besiddelse. I Aaret 1809 blev jeg under mit Ophold i Neuchatel benaadet med Dannebrogsmændenes Hæderstegn. Nu, da min Sundhed var gjenvunden, og da de Arbeider, jeg havde foretaget mig, vare fuldendte, og alle de til et mere udvidet Etablissement hensigtssvarende Maskiner vare anskaffede og afsendte til Kjøbenhavn, tænkte jeg paa Tilbagereisen til Fædrelandet, for der med fornyet Kraft at fortsætte mine Arbeider; men dog forinden begav jeg mig til Genève i den Hensigt, der at lære Kunsten at gjennem-bore de ædle Stene, som anvendes i de kostbarere Uhre, men især i Chronometrene og de astronomiske Pendul-Uhre. Denne Kunst, som i England i saa mange Aar havde været holdt hemmelig, men som der saa meget havde bidraget til Uhrmagerkunstens Fuldkommenhed, var endeligen bleven bragt til Geneve ved en vis *Mallet*, som igjen havde lært den fra sig til to Personer, der nu i Aaret 1809 udelukkende gav sig af med dette Arbeide til Brug for Uhrmagerne. Endskjønt disse Sidste hverken i England, Frankrig eller Schweiz (med Undtagelse af *Louis Berthoud*) selv gjennemborede de Stene, de forbrugte, men lode dem bearbejde af dem, hvis Fag det var, saa havde jeg dog besluttet, om muligt, selv at lære denne Kunst; thi i Kjøbenhavn er man saa langt fra at have den Hjælp, der i Paris, London og flere Steder saa rigeligen tilbyder sig til Lettelse i Foretagender, at det ofte er af Vigtighed, naar Arbeidet ikke tillader nogen Opsættelse, selv at kunne lægge Haanden paa det, og at kunne udføre det, hvortil man har Trang. Men det var ikke uden Vanskelighed, at jeg naaede mit Maal, da den ene af dem, som besad den Kunst, ikke for nogen Priis vilde lære den fra sig, og den anden ogsaa var langt fra at være tilbøielig til at opfylde mit Ønske; dog deels ved at gjøre de fornødne Pengeopoffrelser og deels ved Overtalelse, bleve Vanskelighederne hævede. Øvelserne gik for sig med en sjelden Hurtighed; thi Lysten

drev Værket, og alt som jeg kom videre og videre frem, optegnede jeg enhver Fremgangsmaade og gjorde Tegninger over alle de Instrumenter og smaa Maskiner, som bruges til dette Arbeide. Denne Beskrivelse over Kunsten at gjennembore de haarde Stene, og at tilslibe dem til Brug i Chronometrene og de astronomiske Uhre, henligger hos mig i Manuscript og er i mine tvende Sønners Værge, som arbeide i samme Fag, som jeg. Med Undtagelse maaskee af Hr. *Kessels* i Altona, er der forresten Ingen i Danmark, som kjender til de ædle Stenes Gjennemboring til Brug i Uhre, og de, der undertiden her anvendes, forskrives fra Udlandet. Nu vendte jeg tilbage til Neuchatel, hvilken Stad jeg forlod i October 1809 med flere Arbeidere, som jeg førte hjem med mig, for ikke at være uden den fornødne Hjælp, indtil jeg kunde have nogen Nytte af de Elever, der kunde dannes. Jeg ankom hertil midt i November og fandt, at min Fader, skjøndt mindre stærk end forhen og 64 Aar gammel, dog arbeidede endnu med ufortrøden Iver. Alt som Tingene kom i bedre og bedre Orden, gik Arbeidet raskere fra Haanden i vort Etablissement, der imidlertid leed meget i nogen Tid ved den bestandigen stigende Cours. De Arbeidere, som vare komne fra Schweiz, skulde betales i klingende Mønt, de Dele, som almindeligen forskreves fra Udlandet, saasom Fjedre, Visere, Kjæder m. m., saavel som Guldet og Sølv, der forbrugtes til Uhrkasserne, stode ogsaa i Forhold til Coursen. Saaledes var det nødvendigt for os, at blive betalt med rede Sølv eller i Sedler efter Coursen, men dette var for Mange besværligt og for en Deel Andre ikke ret fatteligt, hvorved Afsætningen betydeligen forringedes, indtil Nord-Americanerne og andre Fremmede, saavel som nogle Indenlandske, der indsaae Rigtigheden og Nødvendigheden af vor Fremgangsmaade, og som havde Evne til at betale i Sølv, bragte Afsætningen i god Gang. Alt gik nu paa den Maade godt indtil Foraaret 1811, da jeg leed det smerteligste Tab, idet Døden berøvede mig den kjærligste Fader. Min Broder, *Frederik Jürgensen*, var under denne sørgelige Begivenhed endnu i Geneve, og der tilskrev jeg ham, om ufortøvet at komme tilbage for at tage vor Faders Etablis-

Frederik VI, Konge af Dbnmark.
Urban Jürgensens Beskytter.

sement i Besiddelse, og kort efter havde jeg den Glæde, at kunne meddele ham, at det havde behaget Hans Majestæt Kongen, efterat jeg derom allerunderdanigst havde indgivet min Ansøgning, som blev understøttet af Hans Excellence Overkammerherre Overhofmarschal *Hauch's* gunstige Anbefaling, at udnævne ham allernaadigst til at være Kongelig Hofuhrmager. Saaledes troede jeg nu at kunne være rolig for en kjær og yngre Broders tilkommende Skjæbne, saa meget mere, som jeg vidste, at han med Virksomhed vilde tage sig af sine Forretninger.

Fra det Øieblik gik mit Etablissement aldeles for min egen Regning; det blev forøget med flere Arbeidere fra Udlandet, og Elever bleve antagne. Det var bestandigen de Fremmede, som meest afkjøbte mig mine Frembringelser, og nogle hundrede Thermometre, som ogsaa efterhaanden fuldførtes, bleve afsatte og kom ikke alene til de fleste af Europas Hovedstæder og store Byer, men ogsaa til Ost- og Vest-Indien, Nord-America o. s. v.

Allerede noget før den Tid havde jeg begyndt paa at forfærdige Chronometre, dog kun som Forsøg; men, da jeg senere ikke saae nogen Hindring for at gaae frem i dette Fag, blev mere Tid anvendt derpaa, og enkelte Chronometre bleve udførte i mit Etablissement efter en eiendommelig Construction.¹⁾

I Aaret 1815 nød jeg en ligesaa uventet, som for en Mand i mit Fag hidindtil i Danmark ukjendt Ære, nemlig den, at blive valgt til Medlem af det Kongelige Videnskabernes Selskab. I Paris og London havde det ikke sjældent været Tilfældet, at mekaniske Kunstnere vare blevne udvalgte til Medlemmer af de derværende Kongelige Videnskabs-Selskaber, saasom *Graham, le Roy, Ferdinand Berthoud* og senere *Breguet* o. s. v.; men hos os havde Saadant endnu ikke været Tilfældet, og desmere maatte jeg føle mig hædret ved Selskabets Valg.

I samme Aar havde jeg den Lykke at komme i den venskabeligste Forbindelse med vor saa berømte Astronom, Hr. Etatsraad *Schumacher*, der, mere end nogen anden, gav mig Lyst til at gjøre nye Fremskridt i det Fag, jeg allerede saa høit elskede. Han kjendte mine Frembringelser, især ved et Chronometer, som hans, nu afdøde, saa genifulde Broder, Chefen for Raket-Corpsen, besad, og som denne, der var i Hans Majestæt Kongens Følge paa Reisen til Wien i Aaret 1815, havde taget med sig til denne Hovedstad, hvor Brødrene mødtes. Dette og nogle flere Chronometre var befundne saaledes, at der kunde ønskes, at flere saadanne bleve frembragte her i Landet. Derfor behagede det Hans Majestæt at tillægge mig et aarligt Honorarium, for derved at sætte mig i Stand til at kunne arbeide mere udelukkende i den høiere Uhrmagerkunst, som har til Hensigt at frembringe Maskiner til den, for Astronomen, Geographen og Navigatøren saa nødvendige nøiagtige Tidsmaalinger.

I Aaret 1822 blev jeg efter Etatsraad, Ridder *Warberg's*

¹⁾ I Aaret 1811 havde jeg allerede fuldendt et Chronometer efter *Arnold's* Plan, hvilket senere har været brugt med Held paa flere Reiser til Vestindien, hvor det oftere er bleven prøvet i det Observatorium, som tilhører Hr. *Andrew Lang*, Ridder af Danneb., der fandt dets Gang saa god, at han kjøbte det til eget Brug.

dødelige Afgang allernaadigst betroet, under det Høikongelige Admiralitæts-Collegium, „at varetage og observere Sø-Etatens Længdeuhre“. I Aaret 1824 behagede det Hans Majestæt at benaade mig med Dannebrogordenens Ridderkors af fjerde Classe.

I de senere Aar har jeg skrevet adskillige Afhandlinger over forskjellige Gjenstande i mit Fag, og disse findes paa følgende Steder og under følgende Titler, nemlig:

I Videnskabernes Selskabs Skrifers naturvidenskabelige og matematiske Afdelings første Deel: „Om Isochronismen ved Pendlens Sving“.

I Astronomische Nachrichten for 1823 og 1824.

1°. „Remarques sur l'horlogerie exacte etc.“

2°. „Description de l'échappement libre à double roue, proposé dans le No. 10 des „astronomische Nachrichten“ med eet Kobber.

3°. „Réponse à une lettre de Mr. Earnshaw.“

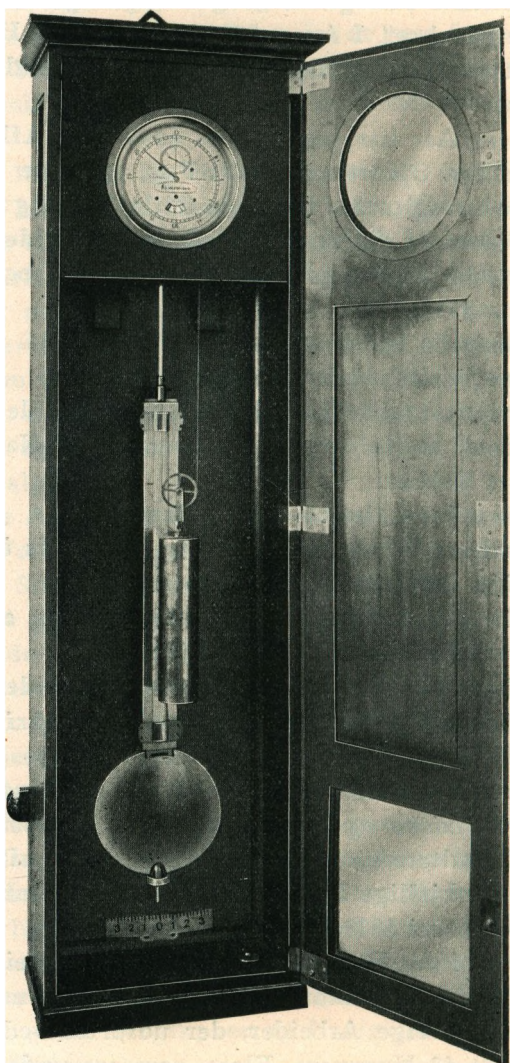
4°. „Remarques sur les Chronomètres destinés à la détermination des longitudes terrestres.“

5°. No. 49, 1825, indeholder Beskrivelsen over en Forbedring ved Compensations-Pendulet.

I Videnskabernes Selskabs Skrifers naturvidenskabelige og matematiske Afdelings anden Deel: „Beskrivelse over et nyt Metal-Thermometer“ med 2 Kobbere.

I Selskabets Skrifers tredie Deel: „Om Luftens Virkning paa de astronomiske og Længde-Uhrenes Regulator.“ Heri indeholdes Resultaterne af mine Forsøg over Luftens Virkning under forskjellige Lufttætheder paa Længdeuhrenes Regulator, anstillede i 1828.

I de Aar, der i mit Etablissement har været arbeidet paa de Frembringelser, der henhøre til den høiere Uhrmagerkunst, er, foruden de øvrige Arbeider, der udførtes ved Siden af disse, fuldendt 43 Nummere. Flere, som ere under Hænder, ere ogsaa næsten fuldendte, og andre ere begyndte. For den Sagkyndige, der kjender Vanskeligheden ved disse Arbeider, og som veed, hvor megen Tid Udførelsen af det Hele kræver, naar det skal have en høi Grad af Fuldkommenhed, og for

**Astronomisk Uhr, der findes i Jürgensen-Musæet
i Bienne.**

Det er et af de seks Uhre, der omtales her.

den, som veed, hvor megen Tid, der medgaaer til Længdeuhrenes Regulering, især med Hensyn til Isochronismens og Compensationens Tilveiebringelse vil det Antal af over 40 Stykker i et ikke langt Tidsrum vist ingenlunde synes lidet. For dem derimod, som ikke kjende til Besværlighederne ved disse Arbeider, men som bedst kunne dømmes ved Sammenligninger, vil jeg anføre, at *Ferdinand Berthoud*, uagtet al den Hjælp, der gives i det store Paris, og uagtet den store aarlige Understøttelse, som han nød af Regjeringen, ikke har frembragt mere end 70 Længdeuhre i en Række af næsten 35 Aar. *Louis Berthoud* har vel leveret et større Antal af disse Uhre, da i et Tidsrum af 27 Aar henimod 150 Længde- og astronomiske Uhre ere komne ud fra hans Værksted; men den betydelige aarlige Gage af 10,000 Franker, som han nød af *Bonaparte*, foruden den høie Priis, der blev givet ham for hans Chronometre, satte ham i Stand til at kunne uindskrænket anvende al sin Tid paa disse kostbare Kunstproducter, til hvis Udførelse Paris desuden yder al mulig Lettelse, ved den betydelige Mængde dulige Haandarbeidere, som gives der.¹⁾

Iblandt ovennævnte Nummere ere 6 astronomiske Penduluhre, paa hvilke ere anvendte den største Flid, og som ere udførte med den Nøjagtighed, som bør finde Sted ved saadanne Arbeider. Det Udvortes er uden Ornament, men har den Simpelhed, som passer sig bedst til Stykker, hvor Regularitæten og Nyttens ere Hovedsagen. Det ene af disse Uhre er nu i Christiania og tilhører Universitetet der; det andet tilhører Kjøbenhavns Universitet; det Tredie er i Altona i Hr. Prof. Etatsraad *Schumacher's* saa beundringsværdige Samling af Instrumenter, og det Fjerde tilhører den Keiserlig Østerrigske General v. *Fallon*, Chef for den østerrigske

¹⁾ En Deel af de engelske Chronometermagere levere vel aarlig et betydeligt Antal Chronometre, men dette skeer ikke ved deres egen Flid. I London drives dette Arbeide mere som en Fabrik-Artikel end som en Kunst, og derfor er Udførelsen af de forskjellige Dele i mange forskjellige Hænder. Paa denne Maade kan Productionen hos Mange ogsaa være stor; da den, som har vidst at forskaffe sig en udbredt Reputation, der kan sikre Afsætningen, kan uden for sit Huus, for sin Regning, lade fabrikere en stor Deel Chronometre, hvori han forresten ikke har synderlig anden Deel, end den, at de bære hans Navn, og at de afgive ham en betydelig Fordeel. Men er det vist, at fabrikmæssig Drift i mange Tilfælde bidrager til Frembringelsernes Fuldkommenhed, saa er det ligesaa vist, at det ikke er Tilfældet, naar det gjælder om de fuldkomne Kunstproducter. Derfor er det ogsaa, at iblandt den store Mængde engelske Chronometre, som findes overalt, kun faa ere af den Grad af Fuldkommenhed, som man kunde ønske, og at mange

Grademaaling, til hvilken det allernaadigst har behaget Hans Majestæt Kongen at skjænke det. Det Femte, tilhørende min ældste Søn, Louis Urban Jürgensen, er nu, i Forbindelse med et andet astronomisk Penduluhr, et uundværligt Stykke i mit Etablissement og bruges som Regulator. Det Sjette, der først nyligen er bleven færdigt, henstaaer ligeledes til eget Brug i mit Etablissement.

Blandt Chronometrene, troer jeg, bør især bemærkes tvende, som ere forfærdigede efter Hans Majestæts allernaadigste Befaling. Disse Stykker ere udførte efter en ny og eiendommelig Construction og udførte ikke alene med en høi Grad af Nøiagtighed, men ogsaa med megen Luxus i det indvendige Arbeide. Det har behaget Hans Majestæt at skjænke det ene af disse til Verdens-Omseileren Baron *Krusenstern* i Rusland, og det andet til General *Mudge* i England. Andre af mine Chronometre, men af et større Volumen end de to anførte, ere ogsaa af en eiendommelig Construction, der afgiver adskillige Fordele. Flere af disse have været paa en Deel Søreiser, baade i de varmere og i de koldere Climaer, og deres Gang har været saaledes, som den kunde ønskes. En Deel af disse Arbeider ere afsatte til den russiske Keiserlige Marine, fem Stykker til den Kongelige danske Marine, og nogle til Skibs-Capitainer. Fire Andre bruges i forskjellige Observatorier, nemlig No. 2, No. 13, No. 15 og No. 35. Mit No. 16 er nu paa Reisen og skal bruges til videnskabelige Iagttagelser med Magnetnaalens Svingninger i Nærheden af Æquator ved den africanske Kyst; og No. 4 skal ogsaa snart, efter det Kongelige Videnskabernes Selskabs Foranstaltning, anvendes til videnskabeligt Brug. Nogle faa af mine Chronometre ere i Kunstslskerens Hænder, saasom No. 8, der tilhører Græv A.

ere aldeles u hensigtssvarende. En vis berømt Kunstner i London har ogsaa lidt en betydelig Nedsættelse i sin forhen saa store Reputation, netop fordi han senere altfor fabrikmæssigt tilveiebragte sine Chronometre, der, endskjøndt til høje Priser, dog langtfra ikke havde den Nøiagtighed, som de kunde have havt, hvis de, under hans Opsyn, vare blevene forfærdigede i hans Værksted efter den sande Kunsts Regler. Vel er det sandt, at nogle af de Mangler og Feil, som ere Frugten af den fabrikmæssige Fremgangsmaade, kunne afhjælpes, ved at gaae Arbeidet efter; men derimod gives der mange, som ere uforbederlige, og af disse vil jeg blot til Exempel anføre den liden Haardhed, der finder Sted i Messingarbeidet i de engelske Chronometre, som komme ud af Fabrikerne; thi der hamres Messinget sjældent eller aldrig tilstrækkeligt. Desuden mangler der altid Harmoni i et Arbeide, som er frembragt ved mange forskjellige Hænder, der ikke ere styrede af et eneste Hoved.

W. Moltke, som, ved at udlaane dette Chronometer, har understøttet videnskabelige Foretagender, hvortil saadant Instrument var nødvendigt.

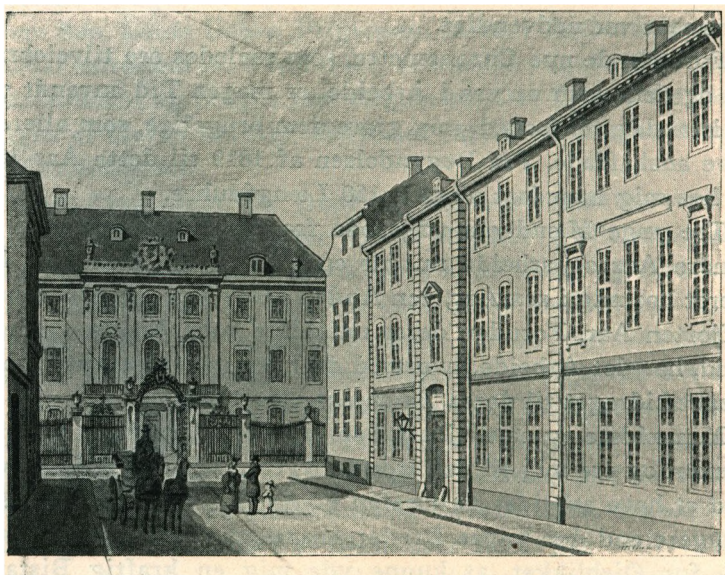
Foruden de nye Chronometre, som saaledes ere tilveiebragte, og dem, som nu ere i Arbeide, er megen Tid anvendt paa at istandsætte, forbedre og gjøre dem brugelige, som allerede vare anskaffede. Fra Begyndelsen af 1819 til dette Aar 1829 er hos mig istandsat næsten 160 Længdeuhre.

Tre unge Mænd ere udgaede fra mit Etablissement i de senere Aar og arbeide nu for egen Regning. Den Ene har været hos mig i sex Aar, den Anden i tolv Aar, og den Tredie i fjorten Aar. Foruden deres naturlige gode Anlæg og deres Flid, har det Arbeide, hvormed de have været beskjæftigede, meget bidraget til deres Talenters Udvikling.

Min ældste og næstældste Søn arbeide begge i mit Etablissement og ere mig til den største Nytte, især den Ældste, der ved at have arbeidet nu næsten ni Aar i mit Fag, og tre Aar længere end den yngre Broder, saameget desmere er i Stand til, for Øieblikket, at kunne yde mig en kraftig Bistand. Begge gjøre mig til en lykkelig Fader.

Nogle af Belønningerne.

**Den Jürgensenske Chronometerfabrik i København,
indtil 1834 i Dronningens Tværgade 277
(nuværende Hotel Phønix) i Nærheden af det
kendte Schimmelmann'ske Palæ.**

III.

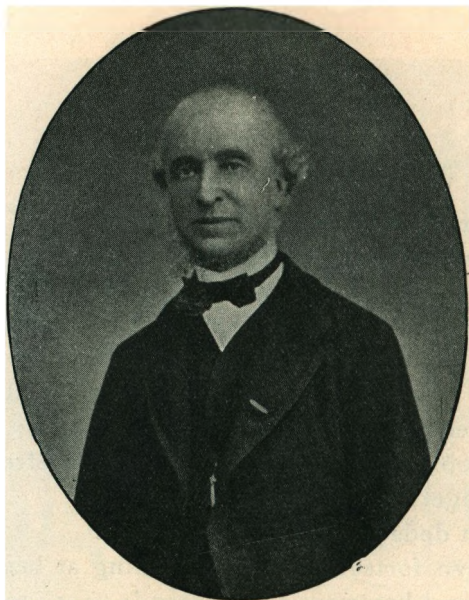
Her slutter Urban Jürgensens Selvbiografi. Vi minder om, at da Kunstneren nedskrev den, havde han opnaaet europæisk Berømmelse og stod i Brevveksling med talrige Videnskabsmænd, i Særdeleshed med Professor Pictet i Genève, foruden med alle de mest berømte Uhrmagere fra den Tid. Talrige fremragende Personligheder fandt Behag i at besøge ham i hans Værksteder i København.

Han var kun 53 Aar gammel, da han døde efter et Liv, der helt var helliget Studier og Arbejde.

Hans Navn døde iøvrigt ikke med ham.

I København fortsatte hans Forretning at bestaa, idet den nød godt af en i kommerciel Henseende uforlignelig Stilling. Den havde nemlig fra Begyndelsen af opnaaet rige, amerikanske Lysthavendes Yndest, og denne Kundekreds forblev den trofast. Endnu i vore Dage er det ikke sjældent, man læser i et eller andet Tidsskrift, i en eller anden Roman, at en gentleman „trækker sit Jürgensen-Uhr“ op af Lommen eller blot „sin Jürgensen“, da dette Ord er ensbetydende med et idealt Uhr, ligesom man ogsaa i gamle Dage sagde „en Breguet“ i Balzacs og Alexandre Dumas's Romaner.

I selve Schweiz fik den store Uhrmager en Fortsætter, der var ham værdig, nemlig hans Søn *Jules Jürgensen*. Dette dobbelte Forhold var i det Hele taget meget heldigt, da det tillod en første Rangs Fabrikation samtidig med, at det sikrede de bedste Markeder. Jules Jürgensen (1803—1877) nedsatte sig endelig i Le Locle og benyttede sig af værdifulde Uhrmageres Duelighed, som han selv, takket være de Kundskaber, han havde erhvervet sig i sin Faders Tjeneste, forstod at lede paa de bedste Veje. Da han i 1838 fik Borgerbrev i Le Locle, sagde Borgmester Nicolet om ham: „Han har i Fabrikationen indført theoretiske Principper, som maaske aldrig vilde være

Jules Jürgensen (1808—1877)
Grundlægger af Firmaet Jürgensen i Locle, 1834.
Officer af Æreslegionen.

trængt ind uden ham, eller som i al Fald ikke vilde have gjort det før meget senere.“

Og det er ganske rigtigt. Jules Jürgensen anvendte paa Lommechronometrene Principperne fra den højere Chronometerfremstilling, idet han i Lommeuhrene brugte sin Faders, Urbans, Kuglegange, Fjedergange og Dobbeltjulgange. „Hans Modeller,“ skrev en Ekspert, „der er dristigt konstruerede, fuldstændig nye og især videnskabeligt udtænkte, gav de bedste Resultater af en nøjagtig Regulering og befordrede samtidig Udviklingen af den kunstneriske Side af denne Industrigren.“

Jules Jürgensen tegnede overordentlig mange Modeller af Lommeuhre, udførte Tegninger til Femtedel-Sekund-Uhre og konstruerede efter Urban Jürgensens Tegning flere astronomiske Uhre, til hvilke han bragte forskellige heldige, nye Ideer.

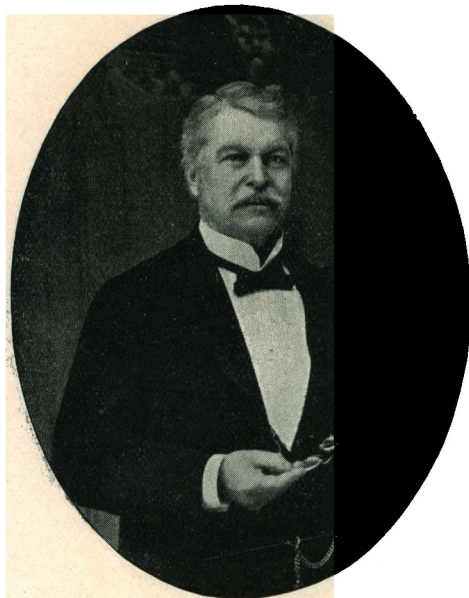
Den yngre Jules F. U. Jürgensen (1837—1894).
Officer af Æreslegionen.
Ridder af den persiske Løve- og Solorden.

Med altid aarvaagent Sind fulgte denne Kunstner stadig med i Videnskabens Fremskridt, og ligesom sin Fader førte han en meget omfattende Korrespondance, foretog hyppige Rejser til Paris og udvekslede Ideer med Uhrmagerkunstens første Personligheder. Han stod i Venskabsforhold til den berømte Arago og saa ham ofte, i Særdeleshed i 1838. Han opnaede ogsaa de mest smigrende Udmærkelser, Han var Ridder af Æreslegionen og Ridder af Dannebrog og tillige i Besiddelse af de ædleste menneskelige Egenskaber, og han vandt alle ved sit venlige og noble Væsen.

Det var i Genève han tilbragte de sidste Aar af sit Liv.

Det blev hans to Sønner, *Jules F. U.* (1837—1894) og *Jacques Alfred* (1842—1912), som efter hans Død førte Forretningen videre.

Jules F. U. Jürgensen, den ældste af dem, forstod at bevare sin Faders og sin Bedstefaders glimrende Berømmelse som

Jacques Alfred Jürgensen (1842 -- 1912).
Officer af Æreslegionen.

Kunsthurmagerere. I 1883 var han Uhrmagerafdelingens Præsident paa den schweiziske Nationaludstilling i Zürich, og det var ved den Lejlighed, at Le Locle tildelte ham Æresborger-skabet. Han gjorde sig ogsaa bekendt ved sine Skrifter og i Særdeleshed ved at være Medarbejder ved *Revue chronométrique*. I 1881 skrev han om en interessant Undersøgelse, han havde foretaget af *Uhrmagerkunsten i Neuchâtel og i Schweiz*. I denne Afhandling hylder han især en af sine Værkmestre, Ul. Perret-Ville, som havde lavet et Repeteruhr med fuldt Slagværk, der hver Time spillede Dronningen af Preussens Vals paa en bemærkelsesværdig Maade. *Le Musée neuchâtois* offentliggjorde ogsaa i 1887 en lang Artikel underskrevet med hans Navn: *Om Brugen af Maskiner i Uhrmagerkunsten, i Særdeleshed i Fabrikationen af Lommeuhre*. Som en af de første fremhævede han i den Pierre Frédéric Ingold's fremtrædende Rolle i Uhrmagerkunstens Udviklingshistorie. „Det

er“, skrev han, „en af Aarhundredets første Kunstnere, maa-ske den største Fornyer i Uhrmagerkunsten.“

Jules Jürgensen har efterladt sig Mindet om en meget lærd Mand og samtidig en stor Kunstven. Han yndede at modtage i sit smukke Hus „Château des Frêtes“ i Bjergene ved Les Brenets et udsøgt Selskab, som han behandlede som en sand Adelsmand fra de skønne, gamle Tider.

Saaledes havde Slægten Jürgensen gennem fire Generationer frembragt ypperlige Mestre, der i en stadig Virksomhed havde forstaaet at forene det sikreste Kendskab til Chronometerfremstillingen med en praktisk Sans, der ikke var mindre nyttig. Men siden Faderen Jules's Tid bevarede Jürgensen-Modellen, samtidig med at den forbedrede sig, sine væsentlige Linier, der paa een Gang er diskrete og ligevægtige og af en saadan Fornemhed, at det endog forbavser den uindviede.

Med de to Brødre sluttede Dynastiet af de dansk-schweiziske Uhrmagere fra Neuchâtel, men de har haft Efterfølgere, der uden Tvivl er dem værdige, nemlig d'Hrr. *Heuer* i Bi-
enne, der, efter at have overtaget Ledelsen af Firmaet Jürgensen i 1919, har foresat sig ikke at handle imod de Principper af fuld Retskaffenhed og reel Kundskab, som har skabt deres Forgængeres Berømmelse. De nye Chefer havde allerede i lang Tid ledet en Forretning, som henregnes til dem, der gør vor Uhrmagerindustri mest Ære, og ingen Mænd var mere værdige til at paatage sig et saadant Hverv.

Det, at vi har haft den Glæde at staa i umiddelbar Forbindelse med dem, har bevist os, at de ved deres Virksomhed, deres Indsigt og deres Dygtighed og samtidig ved den sande Ærefrygt, de nærer for Navnet Jürgensen, er skikkede til at fortsætte og udvikle i samme Retning de foregaaende Generationers Værk, idet de stadig lader Jürgensen-Uhrene beholde den dobbelte, videnskabelige og kunstneriske Karakter, der er dem særegen.

Som Tillæg offentliggør vi to Attester angaaende Opfindelser af Urban Jürgensen: Metaltermometret og Sammensvejsningen af Messing og Staal.¹⁾

Da Hr. Urban Jürgensen har ment det nødvendigt at anmode mig om mit Vidnesbyrd angaaende hans Opfindelse af Metaltermometret i Uhrform, inddelt efter Reaumurs Skala, attesterer jeg herved med mit Navns Underskrift:

1. At Hr. Urban Jürgensen efter sin Tilbagekomst fra Paris i September 1800 havde faaet den Tanke at fremstille metalliske Thermometre inddelt efter en kendt Skala, som Reaumurs, og forbedre i den Henseende en Opfindelse, som kun havde været udkastet af andre Kunstnere, og som indtil da blot viste Metallernes Udvidelse og Sammentrækning.

2. At Hr. Urban Jürgensen i September og Oktober 1800 arbejdede ved min Side paa dette Foretagende og gjorde flere Forandringer ved sit Værk, efterhaanden som Erfaring og Arbejde gav ham Midler til et heldigt Resultat.

3. At han i Oktober Maaned udførte til sin senere Svigerfader et saadant Instrument, som han forærede ham, og efter dette endnu to Mage dertil efter sin Svigerfaders Anmodning. For disse erholdt han ingen anden Belønning end den, at have gjort et Menneske, der stod ham saa nær, en Tjeneste. Jeg attesterer endvidere: at jeg aldrig har haft Kundskab om, at nogen før han har udført disse Instrumenter, at Midlerne fuldt ud er af ham, da han har udtænkt Planen dertil, og at han har udført den ved min Side og uden Afbrydelse.

4. At hans Thermometer fra den Tid blev drevet ved Hjælp af en lang og tynd Plade i Hesteskoform, sammensat af to Metaller, og som indvirkede paa en Sektor

¹⁾ Endvidere tilføjer vi, som allerede omtalt, Prof. Ursins Nekrolog over Urban Jürgensen. — Ovs. Anm.

forsynet med Tænder, som greb ind i et Drev, der bar en Viser.

5. Den første sammensatte Plade er loddet af Hr. Charles Lorimier, Kasse-maker i Le Locle.

Givet i Le Locle, den 13. August 1809.

Isac Sandoz.

Efter Anmodning af Hr. Urban Jürgensen attesterer jeg, at han i September Atten Hundrede med mig aftalte Maaden at lodde Messing sammen med Staal, at jeg for ham loddede et Stykke Messing omgivet af Staal i Form af en Tang, at jeg derefter støbte ham flere lignende Stykker og andre i Hestekoform, og at disse Stykker lykkedes baade ved Lodningen og ved Hærdningen.

Jeg attesterer ligeledes, at jeg aldrig før for nogen har loddet slige Stykker.

Le Locle, den 6te December atten Hundrede og otte.

Charles Lorimier.

Blandt de mange og store Tab, Fædrenelandet har lidt, idet Døden bortrev i seneste Tid mange af Landets Hædersmænd, regne vi som det sidste Tabet af *Urban Jürgensen*, der døde Fredagen den 14de Mai i en Alder af 53 Aar. Vore Læsere ville kjende hans tidligere Livsforhold af den af ham selv meddeelte Levnetsbeskrivelse, der staaer foran i Magazinet 4de Bind, og jeg har Intet at tilføie til samme, uden at Jürgensen med en end kraftig Aand bortreves af en langvarig Sygdom, der uden at svække han Sjelekræfter, efterhaanden tilintetgjorde Legemet.

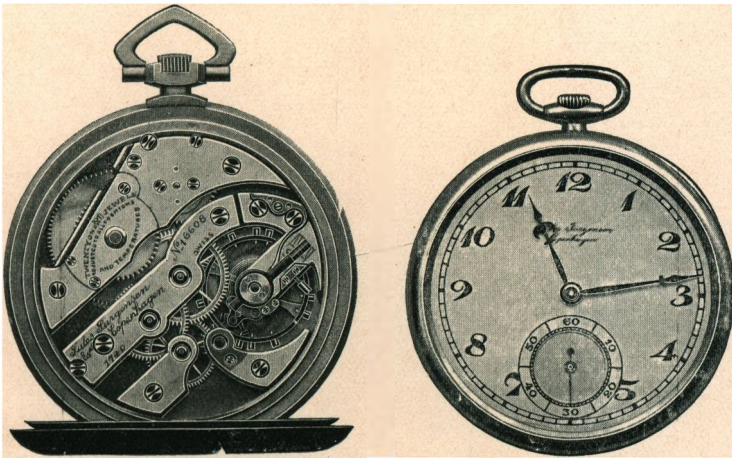
Jürgensen's Kunstnerfærdighed viser sig i de mange af ham udførte Arbejder, der, nøiagtigen prøvede, her som i Udlandet have stadfæstet hans Berømthed. Vi maae saameget mere beundre denne, da han er den første danske Kunstner, der med Held har beskjæftiget sig med den høiere Uhrmagerkunst. Men denne Kunstnerdulighed var ikke ene Resultatet af en vis Øvelse, der, parret med et iøvrigt hæderligt og agtværdigt, men dog stedse underordnet Talent, ofte har frembragt særdeles brugbare Arbejder; den var snarere Følge af et udmærket, ved videnskabeligt Studium dannet Geni, der indsaae, at for at frembringe de Værker, som Kunstneren har udtænkt, kræves en Haandfærdighed, svarende til hans Geni. Vi kunne saaledes ikke undre os over, at Jürgensen, skjøndt han allerede i Aaret 1804 havde viist, at han var nøie fortrolig med den høiere Uhrmagerkunsts Principer, først omtrent i Aaret 1811 begyndte paa selv at forfærdige Chronometre, ihvorvel han vistnok alt længe, ved en omhyggelig Dannelse i sin fortrinligen dulige Faders Værksted og videre Uddannelse i Schweiz og Paris, havde været i Besiddelse af betydelig teknisk Færdighed.

Jürgensen er hæderligen bekjendt som Forfatter baade i vor Literatur og i den franske ved sit Skrift over Uhrmagerkunsten; af den franske Udgave anmeldtes uden Forfatterens

Vidende, for et Par Aar siden, en ny Udgave, hvilket foranledigede ham til selv at tænke paa en ny Bearbejdelse. Denne, som vilde have været at ansee som et aldeles nyt Værk, er for en stor Deel udarbejdet, ligesom Tegningerne til samme ere udførte af hans to Sønner.

Vi haabe, at Jürgensen's Kunst ligesaa lidet, som hans Navn er uddødt med ham; hans to ældste Sønner, *Louis Urban* og *Jules Frederik*, der allerede have udført flere fortrinlige Stykker og under Faderens toaarige Sygdom forestaaet hans Værksted, fortsætte hans Etablissement, fra hvilket vi love os endnu mangt et Stykke, der vil minde om den afdøde store Mæster og hædre Fædrelandet, som hans Arbejde hidtil hædrede det.

G. F. Ursin.

Jürgensen Model 17''.

Ekstra fladt Lommeuhr 17''.

Udgivet af „Københavns Uhrmagerlaug“ i Anledning af Hundredeaarsdagen for Urban Jürgensens Død.